

muodossa.

Kremlin pidoissa vierailee toinen toistaan tunnetumpia historiallisia hahmoja. Pöydän ääressä istuu tietysti koko Politbyroo, ja aamuyöstä paikalle raahataan myös intelligenttejä, joista nimekkäimmät lienevät Andrei Saharov ja Sergei Eisenstein. Ulkomaalaisvieraiden joukossa ovat itse Adolf Hitler ja hänen hovikuvajansa – oikeastikin yhä hengissä oleva, jo 100 vuotta täyttänyt Leni Riefenstahl! Historialliset faktat, todelliset henkilöt, fiktio ja surrealistisiin mittoihin lentävä mielikuvitus lyövät kättä monissa kohtauksissa. Sanoisin, että *Goluboje salo* rakentuikin paljolti näiden kohtausten varaan, ja niistä näkee, että Vladimir Sorokin on tehnyt myös näytelmä- ja elokuvakäsikirjoituksia.

– Tekisitkö filmin Venäjällä vallitsevasta sisäisestä vapaudesta – Hitler ehdotti ihan vakavissaan (Leni Riefenstahlille – P.S.). – Siitä tulisi oikeastaan ensimmäinen dokumenttielokuva Stalinista.

– Riittää jo tarinat johtajista, mieluummin kansasta, – Stalin kuittasi ja otti tarjottimelta viinilasin ojentaan sitä Lenille. – *Tahdon riemuvoitto* muuten järjestytti

suuren Eisensteinin valtaistuinta. Eipä ole elokuvaa, jossa kansanjoukot ilmaisisivat niin vahvaa rakkaudentuntoa johtajaansa kohtaan.

– *Panssarilaiva Potemkinissa* ne puolestaan ilmaisevat hämmästyttävää vihaa! – Lenin silmät välkähtivät.

– Rakkaudesta vihaan, kansalle se on pieni askel...

(Goluboje salo, 304-305, suom. P.S.)

Goluboje salo ei ole mikään uusi *Saatana saapuu Moskovaan*. Lukiessa voi jopa pitkästyä. Se on kuitenkin vahvasti, hieman kiireellä ja tekemällä tehdyn tuntuisesti tosin, kiinni venäläisessä kirjallisessa perinteessä – siis myös tyylin rikkomisen perinteessä. Vladimir Sorokin kuuluu ilman muuta siihen uudistuvaan intelligentsiapolveen, jolla on vahvat kulttuurisiteet menneeseen, mutta myös rohkeutta rikkoa rajoja. Olisi suuri kömmähdyks jättää *Goluboje salo* suomentamatta – samoin kuin olla noteeraamatta sitä nykykirjailijoita ja sananvapautta kohtaan suuntautunutta vainoa, jota kiihkokansallismieliset Moskovassa nostattavat!

Pentti Stranius

lisessä itseriittoisuudessaan myös vastustamattomana hurmurina. Tosin esimerkiksi myös Jesenin ja Mariengofin keskinäistä rakkaussuhdetta käsittelevä aineisto oli varmasti neuvostoaikana liian tulenarkaa materiaalia julkaistavaksi. Nyt tämä elävyydessään ja leikkisyydessään riemastuttava teos on saatu myös suomeksi Olli Kuukasjärven osuvana käännöksenä ja Tamara Pressin kustantamana – kulttuuriteko vailla verta!

Romaani vailla valhetta on siis teos Sergei Jeseninistä, joka on muistelmien kiistanot kohde ja kirjoittajan läheinen ystävä ja kumppani. Yhdessä Jesenin ja Mariengof seikkailevat 1920-luvun Moskovassa, kokevat vallankumouksen kourissa rimpuillevan kaupungin nälänhädän ja kurjuuden, mutta myös salonkien ja puolimaailman yltäkylläisyyden. Sijansa saavat myös aitoon keikareille ominaiseen tyyliin niin hienot päällystakit kuin päähineetkin, puhumattakaan kampauksista, joihin palataan useaan otteeseen; toisella kun on siisti jakaus keskellä päätä ja toisella kesyttämätön leijonanharjainen vaalea pehko, jota ylistävät niin mies- kuin naispuolisetkin ihailijat! Romaani kuvaakin elävästi vallankumouksen ajan Moskovon kulttuurielämää ja siihen kuuluvia henkilöitä, niin virkavaltaa kuin kustannusmaailman häntäheikkejä, joilla ei suinkaan aina ollut puhtaita jauhoja pussissaan. Osansa kertomuksessa saa myös toverusten vilkas sosiaalinen elämä, Jeseninin tiheään vaihtuvat ja moninaiset ihastukset sekä tämän problemaattinen suhtautuminen jälkikasvuunsa, myöhemmässä vaiheessa kuvioon mukaan tuleva tuhoisa rakkaus tanssijatar Isadora Duncaniin, mutta myös erittäin läheinen toveruus- ja kiintymyssuhde kahden runoilijan välillä, jota edes naissuhteet eivät yleensä pysty

Pegasoksen pilttuun runoilijat

Anatoli Mariengof: *Romaani vailla valhetta*. Suom. Olli Kuukasjärvi. Helsinki: Tamara Press, 2002.

Romaani vailla valhetta on imaginistisen taidesuuntauksen edustajan, Anatoli Mariengofin (1897-1962), muistelmateos Sergei Jeseninistä (1895-1925), runoilijakollegastaan ja eräästä Venäjän suosituimmista runoilijoista. Teos ilmestyi melko tuoreeltaan Jeseninin itsemurhan jälkimainingeissa vuonna 1927, jolloin se

kuitenkin asettui pahanlaisesti neuvostokaanonia vastaan ja niin ollen painettiin unohduksiin useiksi vuosikymmeniksi, kunnes se näki vihdoin päivänvalon vuonna 1988 perestroikan lauhduttamalla Venäjällä. Ei olekaan yllättävää, että suurta kansansuosiota nauttinutta Jeseniä ei hänen itsemurhansa jälkeen haluttu nähdä siinä valossa, jossa Mariengofin muistelmat hänet kuvaavat; turhamaisena ja toisinaan tunteetomanakin dandynä, mustasukkaisena rakastajana mutta runol-

järkyttämään. Vasta teoksen lopupuolella, kun Mariengof löytää sydämensä valitun, näyttelijätär Anna Nikritinan, viilenevät runoilijatoverusten välit, eivätkä ne romaanin mukaan koskaan palaa ennalleen.

Ennen kaikkea *Romaani vail-la valhetta* on kuitenkin romaani myös imagini- stisestä taidesuun- tauksesta, sen synnystä ja ku- koistuksesta, ja siihen kuuluvien ihmisten kohtaloista. Imaginismi vaikutti vuosina 1919-1924 ja oli osa erilaisten suuntausten ja -ismien kirjoja, joka Venäjällä kukoisti ennen kuin sosialismi alkoi kovalla kädellä rajoittaa maan taide- elämää. Suuntaus julisti kuvan itsenäisyyttä ja omaehtoisuutta, sen tarkoituksena oli elvyttää kulunut runokieli ja luoda uusi ilmaisuus. Näin syntyvän metaforisen kuvaston peruspiirteisiin kuului tietty šokeeraavuus, joka saatiin aikaan yhdistämällä vastakohtaisia, eri tyylirekistereihin kuuluvia, kuvia, jolloin ylevän ja alhaisen yhteisvaikutuksena saavutettiin uusi taiteellinen tehokkuus. Imaginistit eivät tehneet eroa korkean ja alhaisen, likaisen ja puhtaan välillä, mikä tuotti kirjallisuuteen ja runouteen ennen- näkemätöntä materiaalia. Taidetta tehtiin niin mätänevästä hevos- enruhoista kuin peräruiskeista- kin, jotka saattoivat yhdistyä yle- vään, romanttiseen kuvastoon ja tuottaa täysin uudenlaisen taide- sisällön. Niinpä Mariengofin teoksessakin vilisee niin muita imagini- steja (Jeseninin ja kirjoit- tajan lisäksi myös Vadim Šerše- nevitš ja Rjurik Ivnev) kuin suun- tauksen yleiseen toimintaan liit- tyviä yksityiskohtia — näistä mainittakoon imagini- stien harjoit- tama vilkas kustannuselämä sekä kirjallinen kahvila nimeltään Peg- asoksen pilttuu, samoin kuin sen edustajien käytännön pilat mui- den kirjailijoiden kustannuksella, manifesteja ja iskulauseita unoh- tamatta.

Romaani vail-la valhetta on asiantuntijoiden mukaan pääpiir- teissään todenmukainen kerto- mus Jesenin ja Mariengofin ystävydestä, vaikka se onkin syytä lukea ennen muuta taiteel- lisena teoksena; se on imagini- stinen romaani ja ilmentää sellaise- naan selvästi koulukunnan perus- periaatteita. Korkea ja alhainen tyyli ja tasot sekoittuvat teok- sessa jatkuvasti; rinta rinnan elä- vän ajankuvan ja usein varsin proosallistenkin faktojen kanssa elää teoksessa myös ylevä runo- us, josta tulee yksi sen kantavia elementtejä. Jesenin runojen synnyn olosuhteet kuvataan teok- sessa elävästi ja runot saavat usein myös puhua omasta puolestaan; mitä taas tulee etenkin proosan parissa ansioituneeseen teoksen kirjoittajaan, hallitsee hänen ker- tojanäänensä muistelmia suvereeni- sti aina alun koulumuisteluista lopun traagiseen päätökseen, Je- seninin itsemurhaan. Tämä traaginen päätöspiste kuitenkin si- vuutetaan näissä muistelmissa vaikenemalla ja etääntyneellä to- teamuksella, ryhtymättä herkut- telemaan yksityiskohdilla. Ro- maanin hallitsevinta kuvastoa ovat imagini- steille keskeiset he- vosmetaforat, jotka toistuvat moninaisesti teoksen mittaan; milloin imagini- stien keskushenki- löitä luonnehditaan eri hevosro-

duilla, milloin taas eteemme vyö- rytetään kuvottavia kuvia nälän- hädän ajan Moskovasta, jossa kuolleiden hevosten ruhot loju- vat kaduilla lintujen ja koirien ka- luttavana, milloin taas kerrotaan Jesenin ylimaallisen lyyrisestä kokemuksesta junamatkustajana Venäjän maaseudulla hänen näh- dessään punahekkuisen varsan yrittävän juosta täyttä vauhtia puksuttavan veturin kiinni. Tämä runsaasti intertekstuaalisia viitta- uksia ja leikkittelyä sisältävä teos on taiteellisesti korkeatasoista luettavaa kaikille venäläisen kir- jallisuuden ja eritoten avantgar- den ystäville, ja siitä välittyvä elä- vä kuva 1920-luvun Moskovan kulttuurielämästä. Se on leikkisän ironian mutta myös esiin pilkah- televan haikeuden sävyttämä muistelmateos ystävästä ja koko- naisesta aikakaudesta, joka ei enää palaa. Kuukasjärven suomennos onnistuu välittämään Mariengofin säkenöivän kuvakielen ja ke- peän ironisen tyylin, ja Tamara Press ansaitsee jälleen kaiken positiivisen maininnan siitä, että Mariengofin muistelmien kaltai- nen harvinaisuus on saatu kään- nettyä ja julkaistua. Kyseessä on ehdoton herkkupala kaikkien Ve- näjän kulttuurin ystävien nautit- tavaksi!

Hanna Ruutu

Lisää Harmsia suomeksi (!)

Daniil Harms: *Ensiksikin ja toiseksi. Koonnut ja suomen- tanut Katja Losowitch. Jyväskylä: Desura, 2002.*

Nyt kun Venäjällä on ilmestynyt viimeinenkin osa Daniil Harmsin kotoista teoksista, on ilahdut- tavaa, että olemme saaneet Des- uran kustantamina ja Katja Lo- sowitchin kääntäminä lisää tämän vuosina 1905-1942 eläneen pie-

tarilaikirjailijan tekstejä myös suomeksi – edellinen saman kään- täjän suomennoskokoelma *Sattumia* ilmestyi vuonna 1988, ja tästä loppuunmyydyistä painoksessa on otettu pehmeäkantinen uusintapainos vuonna 2000.

Pehmeäkantinen on myös nyt puheena oleva kokoelma nimeltään *Ensiksikin ja toiseksi*. Kirja- sinkoko on tavallista suurempi, mikä selittyy ehkä sillä, että val-